УДК 37.091.3:91

МЕТОДИЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Мовчанюк Дмитро Володимирович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Анотація: У публікації розглянуто методичні можливості курсу «Україна і світове господарство» для формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії. Запропоновано логіку проєктування компетентнісно орієнтованих завдань, приклади роботи зі статистичними та картографічними матеріалами, а також критерії оцінювання методичних розробок.

Ключові слова: Майбутній учитель географії, фахові компетентності, методика навчання, компетентнісно орієнтовані завдання, педагогічне моделювання, цифрові ресурси.

Професійна підготовка вчителя географії передбачає не лише засвоєння предметного змісту, а й здатність перетворювати географічні знання на навчальні ситуації, зрозумілі учням. Особливу увагу варто приділяти поєднанню предметної, методичної, цифрової, дослідницько-аналітичної та рефлексивної складових підготовки. У дослідженні О. Лаврик та А. Максютова підкреслено значення взаємозв’язку фахової і методичної підготовки майбутнього вчителя географії [1].

Мета цієї публікації — обґрунтувати послідовність проєктування компетентнісно орієнтованих завдань для підготовки майбутніх учителів географії на матеріалі шкільного курсу «Україна і світове господарство» та представити приклади навчально-методичних рішень. Методами роботи є аналіз науково-методичної літератури й навчальної програми, систематизація педагогічних підходів, методичне проєктування та педагогічне моделювання.

Курс «Україна і світове господарство» охоплює структуру економіки, галузеву спеціалізацію, територіальну організацію господарства, міжнародний поділ праці та зовнішньоекономічні зв’язки. Його зміст створює умови для роботи з тематичними картами, статистичними рядами, порівнянням країн і регіонів, поясненням причинно-наслідкових зв’язків. Навчальна програма з географії для 6–9 класів передбачає застосування практичних дій та аналіз різних джерел географічної інформації [2].

Компетентнісно орієнтоване завдання має містити змістову проблему, доступне джерело інформації, очікуваний продукт діяльності та прозорі критерії оцінювання. На відміну від репродуктивного запитання, таке завдання спонукає здобувача аналізувати інформацію, обирати спосіб розв’язання і пояснювати власні висновки. Застосування компетентнісно орієнтованих завдань у професійній підготовці майбутніх учителів географії висвітлено у праці Л. Вішнікіної та Л. Галушки [3].

Пропонована послідовність методичного проєктування складається з п’яти кроків. Перший — визначення очікуваного результату: яку географічну закономірність учень має пояснити або яку дію виконати. Другий — добір змісту та перевіреного джерела: карти, статистичної таблиці, схеми чи короткого опису ситуації. Третій — формулювання проблемного запитання та завдання, яке вимагає застосування знань. Четвертий — визначення критеріїв оцінювання та способу зворотного зв’язку. П’ятий — методичний самоаналіз: чи відповідає завдання віку учнів, чи є реалістичним хронометраж, чи можна перевірити досягнення результату.

Перший приклад — завдання «Секторальна структура економіки». Для навчального моделювання використовуються умовні дані щодо частки первинного, вторинного і третинного секторів трьох країн: країна А — 45 %, 30 %, 25 %; країна Б — 12 %, 35 %, 53 %; країна В — 4 %, 22 %, 74 %. Учні будують діаграми, порівнюють структури економіки, визначають різницю між частками третинного сектору країн А та В (49 відсоткових пунктів) і пояснюють, чому самі лише частки секторів не дозволяють однозначно

встановити рівень життя населення. Умовний характер набору даних необхідно повідомляти прямо.

Майбутній учитель у цьому прикладі виконує подвійну роботу: спершу перевіряє математичну коректність і зміст завдання, а потім проєктує інструкцію, форму представлення результатів і критерії оцінювання. Можливий розподіл балів: побудова трьох діаграм — 6; правильність обчислення — 2; порівняння — 2; критично обґрунтований висновок — 2. Така структура дозволяє оцінювати не лише знання визначень, а й практичні та аналітичні дії.

Другий приклад — навчальний кейс «Світове господарство та міжнародний поділ праці». Групам пропонується побудувати умовний виробничий ланцюг «сировина — компоненти — складання — логістика — продаж», пояснити доцільність розміщення окремих ланок у різних країнах і назвати ризики міжнародної взаємозалежності. Завдання поєднує географічну аргументацію, командну роботу та розвиток навичок роботи зі схемами. У підготовці вчителя важливо додатково обговорити, як уникнути стереотипних пояснень і чим навчальна модель відрізняється від фактичного виробничого процесу.

Третій приклад стосується аналізу зовнішньої торгівлі України. Здобувачі проєктують завдання, у якому учні мають знайти показники експорту та імпорту в офіційних джерелах, зафіксувати рік, одиницю виміру, дату звернення й обмеження порівняння. Особливу увагу приділяють перевірці джерел та коректному формулюванню висновків. Якщо доступ до мережі відсутній, учитель може заздалегідь підготувати датовані таблиці, не видаючи їх за актуальні дані.

Для розвитку просторового мислення доцільно залучати картографічні засоби та геоінформаційні системи. У праці National Research Council обґрунтовано значення просторового мислення та можливості ГІС для навчання [4]. Водночас використання цифрової платформи має підпорядковуватися навчальній меті. Модель технологічного, педагогічного та предметного знання TPACK дає підстави розглядати вибір цифрового інструменту в єдності з методикою й навчальним змістом [5].

Окремою складовою методичного проєктування є оцінювання роботи майбутнього вчителя. Для експертного аналізу розроблених матеріалів пропонується п’ять критеріїв: предметна точність, методична логіка, робота з джерелами й цифровими ресурсами, якість оцінювання та рефлексія. Кожен критерій може оцінюватися за шкалою від 0 до 12 балів; інтегральний показник визначається як середнє арифметичне. Запропонована рубрика є авторською моделлю, а не стандартизованим чи емпірично валідованим інструментом.

Для методичного самоаналізу доречно використовувати запитання: чи відповідають завдання очікуваним результатам; чи передбачено самостійний висновок учня; чи зрозумілі критерії до початку виконання; чи перевірено походження даних; чи доступний матеріал для учнів із різними освітніми потребами. Рефлексія дозволяє не просто оцінити готовий конспект, а визначити напрями його вдосконалення.

Отже, методичне проєктування компетентнісно орієнтованих завдань на матеріалі курсу «Україна і світове господарство» забезпечує змістовий зв’язок між географічними знаннями та професійними діями майбутнього вчителя. Запропоновані приклади демонструють можливості інтеграції аналізу статистики, просторового мислення, проблемного навчання, цифрових інструментів та критеріального оцінювання. Наступним етапом дослідження може стати експертне рецензування матеріалів і, за наявності організаційних умов, їхня реальна педагогічна апробація.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лаврик О. Д., Максютов А. О. Формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії під час вивчення географії людської діяльності. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2023. № 73. С. 68–73.

2. Географія. 6–9 класи : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2022.

3. Вішнікіна Л. П., Галушка Л. С. Застосування компетентнісно орієнтованих завдань у процесі підготовки майбутніх учителів географії. Українська професійна освіта. 2022. № 11. С. 74–82. DOI: 10.33989/2519-8254.2022.11.275542.

4. National Research Council. Learning to Think Spatially: GIS as a Support System in the K–12 Curriculum. Washington, DC : National Academies Press, 2006. DOI: 10.17226/11019.

5. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record. 2006. Vol. 108, No. 6. P. 1017–1054. DOI: 10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x.